

TRACTATUS
THEOLOGICUS

In Secundam Secundae
DIVI THOMÆ AQUINATIS.
DE JURE, ET JUSTITIA.

Ost tractatum de virtutibus Theologicis agendum esset de virtutibus moralibus, aut saltem de quatuor cardinalibus: ac quia omnibus explicandis tempus minimè sufficit, ommissis aliis, de sola justitia communiter agere solent Societas nostræ Theologi; eoque doctrina de hac virtute magis necessaria sit, utpote cujus usus, tum in sacro tribunali, tum in occasionibus aliis, frequentissimus est. Eorum exemplum etiam nos sequemur. Agit autem Angelicus de virtute justitiæ in 2. 2. q. 57. per plures quaestiones. Nos tractatum hunc quatuor disputationibus complectemur, quarum prima brevissima aget de jure, & justitia in genere: secunda de dominio: tertia de modis acquirendi dominium: quarta de injuria, & ejus compensatione, seu restitutione. Sit igitur

DISPUTATIO I.

De Jure, & Justitia in genere.

2. **U**T clarè explanationem juris, ac justitiæ, quantum ad Theologos spectat, prosequamur, ab universalibus faciendum initium: & principio de jure, ac justitia in genere, agendum; postea enim licebit ad magis particularia descendere, quando generalia principia prius rite fuerint tradita. Itaque hac perbrevis disputatione duo præstabis: scilicet in prima quaestione juris definitionem cum suis divisionibus exponemus: in altera verò justitiæ definitionem, ac varia ejus attributa, potissimum speculativa, paucis trademus.

QUESTIO I.

De Jure.

ARTICULUS I.

Quid sit Jus, & Quotuplex.

3. **J**us variè sumitur: & primò quidem per hoc nomen significatur lex, quo casu eodem modo divi R. P. Ant. Mayr. Theol. Tom. II.

ditur, ac lex, scilicet in jus naturale, & positivum, Divinum, & humanum, jus gentium, jus canonicum, civile, publicum, privatum, casarium, regium &c. Jam Jus naturale, simpliciter dictum, est, quod unà cum natura rationali nobis est congenitum, de quo intelligitur illud psal. 4. v. 7. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Istud ab homine omnino indispensabile est, & verosimilius etiam à DEO, saltem directè, de quo aliqua diximus in 1. de virt. Theol. n. 61. Quando autem Juristæ dicunt, jus naturale esse, in quo homines, & animalia bruta conveniunt, metaphorice tantum loquuntur; neque enim brutis propriè est jus, aut lex; quia hæc dantur solis rationalibus, & liberis: instinctus autem ille necessarius, qui in hominibus, & bestiis datur, non est lex, ut advertit Suarez de legibus l. 1. c. 3. n. 8. Dein non convenimus cum brutis in lege naturali colendi DEUM &c.

Jus positivum sunt leges, quæ non necessariorum naturæ congenitæ sunt, sed liberè à legislatore quocunque, potestatem habente, posita. Jus gentium est, quod receptum est ab omnibus gentibus: vel, ut alii dicunt, à ferè omnibus gentibus; quia aliqua gentes tam barbaræ sunt, ut leges, juris gentium dictas, non videantur agnoscere. Estque hoc jus gentium quasi medium inter jus naturale, & positivum; nam non quidem est congenitum naturæ: sed tamen est moralis necessitas, respectu omnium hominum, ut istud jus statuatur, e. g. ut res omnes non sint communes, sed aliqui habeant proprium: ut legati ultro, citroque sint securi: qua ratione accedit ad jus naturale: à quo tamen differt per hoc, quòd statuatur liberè à legislatore: & quoad hoc convenit cum jure positivo: à quo tamen etiam iterum differt; quia ad jus positivum statuendum, non datur illa moralis necessitas, saltem non ad eò communis omnibus gentibus.

Jam Jus positivum Divinum est, quod est à DEO conditum. Jus humanum autem, quod ab homine statutum est: & quidem, si est à Laico statutum, dicitur Civile: si verò à Pontificibus, vel Conciliis conditum, dicitur Canonicum: quæ tamen duo jura etiam differunt ex fine; nam jus civile intendit per se salutem civium temporalem, & pro diversitate auctorum dicitur

A

Impe.

Imperatorum, Regum &c. Jus canonicum autem dirigit proxime ad cultum Divinum: & ultimato ad eternam fidelium beatitudinem.

4. Secundo dicitur *ius etiam scientia legum*: & in hoc sensu vocantur quidam Juris studiosi, Doctores, & Professores: ipsa autem *Jurisprudentia* dicitur *ars equi, & boni*. Tertio intelligitur per *ius* aliquando *locus iudicii*: sic dicitur quis *in ius vocari, citari, vel comparere in iure*. Quarto intelligitur *Sententia iudicis*, qui dicitur *ius dicere*. Quinto dicitur *ius id, quod est iustum late sumptum*, prout hoc significat omne honestum, ac legitimum: & sic homines virtuosii dicuntur iusti. Sexto *ius dicitur facultas legitima*, seu *potestas in subditos*: & vocatur *ius jurisdictionis*. Septimo *ius dicitur facultas, seu potestas in aliquam rem suam*: & vocatur *ius proprietatis*: atque in hac ultima acceptione maxime loquitur noster tractatus; agimus enim potissimum, & per se, de iure proprietatis: quanquam ex occasione etiam sit agendum de aliis. Huic autem facultati, quae dicitur *ius activum*, correspondet in aliis debitum non impediendi alterum in usu iuris sui, quod dicitur *ius passivum*. Aliae quaedam divisiones, quae huc aliquo modo spectarent, convenientius exponuntur questione sequenti, quando agemus de virtute iustitiae, ejusque divisionibus.

5. Dico. *Jus proprietatis recte definitur potestas legitima voluntarie obligandi alios ad actionem, vel omissionem actionis in bonum proprium*. Ita recentiores satis communiter, saltem quoad sensum, si non quoad omnia verba. Prob. conclusio. Definitio haec est clarior suo definito, & convenit omni, & soli: ergo est bona; nec enim refert, quod non omnes minutias logice observet. ant. parebit ex solutione objectionum. Explicatur ulterius conclusio.

Dicitur primo *potestas legitima*, hoc est, legis conformis; nam difformis, & illegitima potestas, vis dicenda est, non *ius*. Secundo dicitur *voluntarie obligandi alios*: per quae distinguitur *ius proprietatis* a titulo, vel objecto pietatis, religionis &c. nam obligatio iustitiae est voluntaria, seu dependens a voluntate obligantis, ita, ut hic, saltem in plurimis casibus, possit liberè cedere iure suo, ita, ut ei non fiat iniuria, si iure cedat: de quo inferius plura. At verò obligatio pietatis, & aliarum virtutum, distinctam a iustitia, non est ita voluntaria; cum, est e. g. pater velit deobligare filium, hic tamen ex pietate semper teneatur ad officia filij, aut obsequia patri exhibenda: vel etiam obligatio e. g. pietatis non se tenet ex parte voluntatis patris, ita, ut hic vi tituli pietatis possit obligare filium: sed filius independenter a voluntate patris iam est obligatus.

Tertio dicitur *ad actionem, vel omissionem actionis*; quia, licet iura ultimato etiam respiciant res, tamen, quia homines,

qui sunt obligati, ut non agant contra jus alterius, vel, ut aliquid faciant ex iure alterius, si contra hanc obligationem aliquid faciunt, id immediatè faciunt per actiones, vel omissiones actionum, hi per rectè jus dicitur obligare ad actiones aliquas, vel omissiones debitas ponendas, & juri contrarias non ponendas. Tandem dicitur *in bonum proprium*, per quae verba distinguitur *ius proprietatis* a iure jurisdictionis; nam iudicium principaliter ordinatur in bonum subditorum; non enim potest fieri lex, aut praecipium, nisi in bonum subditorum, aut communitatis, ut omnes docent cum S. Thoma 1. 2. q. 90. art. 2. & tyranni dicuntur, qui leges ferendo sua tantum commoda spectant. Contra *ius proprietatis* obligat alios, non in bonum ipsorum, sed saltem per se, & principaliter, in bonum, *ius habentis*.

6. *Jus proprietatis* dividitur a quibusdam in *publicum, & privatum, seu altum, & bassum*. Primum, seu *publicum*, aut *altum* est, quod competit communitati, vel principi, & juxta Gormaz respicit utilitatem publicam: sed sub hac ratione non videtur distingui a iure jurisdictionis. Potest tamen utique superior, vel communitas habere *ius proprietatis* in aliqua re strictè tale; ut enim privati, ita & communitas, potest habere legitimum potestatem obligandi alios: quod *ius fortè tantum dicitur bassum*, quatenus communitas in eo casu consideratur ut particularis persona. Quando autem ex iure alto respiciatur utitur bonis privatorum, (quia scilicet in quibusdam casibus id ad bonum communitatis necesse est) tunc ille usus fortè reducitur ad iustitiam legalem. *Jus privatum, seu bassum*, est *ius proprietatis*, quod competit particularibus, seu privatis personis: & suo modo subjectum est juri alto, tanquam inferius; unde etiam *bassum* dicitur.

7. Dividitur ulterius *ius proprietatis* in *reale, seu in re, & personale, seu ad rem*. Primum, seu *reale* datur, quando res ipsa alicui devincta est, & parit actionem, e. g. quando emi equum, isque pretio soluto, mihi traditus est, habeo *ius in ipso equo*, & hic ita mihi devinctus est, ut, ubicunque sit equus, eum mihi vindicare, & repetere possim. At verò, si equus necdum mihi traditus sit, non habeo *ius in equo*, sed tantum in persona vendentis, & ad equum, sive ad exigendum, ut mihi tradatur equus; unde, si equus denuo alteri venditus sit, eique traditus, non possum ab altero emptore repetere equum, nec eum accusare: sed tantum possum accusare venditorem, & contra ejus personam actionem instituere, qua petam, ut mihi tradat equum, vel tantum det, quantum mea interfuit, equum mihi tradi. Quando autem acquiratur *ius in re*, quando *ius ad rem*, dicemus infra, ubi de modis acquirendi dominium.

Haunoldus cum aliquibus recentioribus

bus addit *ius mixtum*, ex quo nascatur actio mixta, hoc est, actio, partim realis, partim personalis: talèque ait esse *Familie erescenda. Cod. Communia utriusque iudicij*. per quam haeres ad coherede petit divisionem bonorum communium, simulque praestationes personales, ratione lucri interea cessantis, vel damni emergentis. Res non est magni momenti. Antiquiores, qui hanc divisionem non agnoscent, duas in hoc casu actiones adstruunt, realem unam, personalem alteram: quales etiam darentur, si quis vestem furatus, eam usu detrivisset.

8. Est autem *actio*, prout hic sumitur quasi in actu primo, *ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur*: si autem sumatur in actu secundo, est ipsa *actualis prosecutio juris sui coram iudice*. Jam *actio* alia est *realis*, alia *personalis*. Illa vocatur *vindicatio*, haec *condictio*. Actionis realis species sunt primò. *Vindicatio* specialiter accepta, qua laesus rem corporalem repetit. *Actio confessoria*, quae instituitur ad servitutes vindicandas. *Actio negatoria* ad obtinendam immunitatem a servitute. *Actio publiciana* ad repetendam possessionem rei, bona fide possideri coepit. *Actio rescissoria* ad repetendam rem, rescissa praescriptione alterius, ob absentiam actoris. *Actio Pauliana*, quae datur creditoribus, pro rebus in fraudem ipsorum alienatis. *Actio serviana*, qua dominus directus petit res a conductore, vel colono, in praedium locatum illatas, sibi pro pensione, & asecuratione tacite obligatas. *Actio quasi serviana*, seu *hypothecaria*, qua creditor piguus, & hypothecam repetit. Actiones personales sunt plures: sed haec, & plura alia potius ad iustitias spectant.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

9. Ob. 1. Saepè quis habet *ius proprietatis* ad illicita, & peccaminosa: ergo *ius* non est potestas legitima. conf. prob. lex non potest dare facultatem agendi aliquid, quod est malum, & lege alia prohibendum: ergo, ant. etiam patet ex variis exemplis. sic prodigus validè alienat bona, licet malè, & illicitè: qui habet votum simplex castitatis, validè contrahit matrimonium, sed illicitè: imò juxta Sanchez de matrimonio l. 9. disp. 6. n. 7. & plurimos alios, talis iure exigit debitum conjugale, quamvis illicitè: ergo. Resp. conf. ant. neg. conf. ad prob. dist. ant. lex non potest dare facultatem, agendi aliquid malum licitè. conc. ant. non potest dare facultatem, agendi aliquid malum validè. neg. ant. & conf. Lex, a qua, ut infra dicemus, *ius proprietatis* creatum derivatur, potest diversimodè dare potestatem agendi, scilicet, ut vel actum reddat simul validum, & licitum, e. g. venditionem equi iustam: vel,

ut reddat actum tantum validum, non verò licitum, e. g. usum prodigum bonorum propriorum.

Nec in hoc casu lex una est opposita alteri; nam lex tribuens *ius*, non approbat illicitum actum, tanquam licitum, sed tantum permittit: e contra lex prohibens prodigalitatem, non invalidat illum actum, sed tantum tanquam illicitum prohibet. Si tamen ponas casum, quo detur lex, non tantum reddens illicitum, sed etiam invalidum aliquem actum, tunc aliquando tollitur etiam *ius ad illum*: aliquando verò tantum ligatur *ius* illud quoad usum, ut ex dicendis de dominio patebit.

10. Si urgeas, omnem actum illicitum esse contra *ius proprietatis* DEI, ut quidam docent: adeoque neminem habere unquam potestatem legitimam, ad actionem peccaminosam. Resp. nos, hic & nunc, per potestatem legitimam tantum intelligere eam, qua quis potest obligare homines, ne se impediant &c. non verò, qua quis possit obligare DEUM; unde, licet non detur potestas legitima respectu DEI, datur tamen respectu hominum: & DEUS, qui non dat homini potestatem obligandi se, dat tamen ei potestatem obligandi alios homines, ne ipsum impediatur ab aliqua, etiam illicita actione, quam DEUS non quidem approbat, sed tamen permittit. Ex quo ulterius sequitur, juxta hanc opinionem omnem actum, a iure procedentem, esse quidem iustum negativè, seu non iniustum respectu hominum: esse tamen iniustum respectu DEI, si scilicet sit validus quidem, sed simul illicitus.

11. Ob. 2. Infantes, amentes, dormientes, & ebrii, non habent voluntatem, saltem liberam, qualis hic intelligitur, consequenter non possunt alios voluntarie obligare: & tamen habent *ius proprietatis*: ergo hoc *ius* malè dicitur potestas voluntarie obligandi. Confir. 1. Alti, est remittant *ius*; tamen ipsis fit iniuria, ut pupillo, cum quo etiam volente, initus contractus est nullus: item clerico, percussione liberenter patienti: rursus marito, quo licet contentiente, tamen quis adulterium committeret cum ejus uxore: ergo non est voluntaria obligatio. Confir. 2. Benefactor, dum voluntarie confert beneficium, voluntarie obligat ad gratitudinem: ergo juxta nos *ius gratitudinis* esset *ius proprietatis*, quod est falsum.

Resp. dist. ant. Infantes &c. non habent voluntatem, seu volitionem actualem, & physicè existentem. conc. ant. non habent voluntatem habitualiter, aut moraliter, vel interpretativè existentem. neg. ant. & conf. In dormientibus, & ebriis, datur voluntas habitualiter perseverans: hoc est, voluntas prius exstitit, nec fuit retractata: in amentibus autem, & infantibus, datur voluntas moraliter, vel interpretativè talis, quatenus in estimatione hominum volitio parentum, aut tutorum, est moraliter volitio eorum, quorum curam habent, eo aliquoties modo.

4 do, quo voluntas Adamī fuit voluntas totius generis humani.

12. Ad 1. confir. Responso dependet ab eo, an volenti fiat injuria, de qua quaestione alibi agendum. Quidam dicunt, in tali casu, non fieri ipsis his personis injuriam, sed vel eorum statui, vel reipublice. Alii dicunt, istos non posse efficaciter renuntiare suo juri. Interim dist. ant. fit injuria ipsis, si efficaciter renuntiant juri. neg. ant. si tantum inefficaciter. conc. ant. & neg. conf. Ad 2. confir. neg. ant. Benefactor non obligat; quia nulla fit ei proprie dicta injuria, si nihil ei rependatur: nec habet jus proprie dictum, exigendi aliquid à beneficiis affecto: nec datur ei actio contra ingratum tantum negativè. Unde obligatio gratitudinis non provenit, ex titulo, residente in benefactore, sed ex titulo honestatis existentis, in beneficia recipiente, ea ferme ratione, qua inferius n. 24. loquimur de casu, quo quis vovit, confessorio obedire. Accedit, hanc obligationem benefactori voluntariam non esse; quia, quando magis benefactor remittere vult obligationem recipientis favore, eò magis hic obligatur ex gratitudine, ob majorem benignitatem, & benevolentiam benefactoris.

13. Ob. 3. Vel voluntas obligandi debet esse libera, vel sufficit necessaria: neutrum potest dici: ergo. prob. 1. p. mi. non debet voluntas esse libera; quia DEUS habet strictissimum jus, ne injuriā afficiatur, blasphemetur &c. nec tamen potest, se abdicare hoc jure: nec liberè tantum, sed necessariò nos obligat ad non blasphemandum &c. rursus infantes, & alii non habent voluntatem liberam: ergo voluntas non debet esse libera. Prob. 2. p. mi. non sufficit voluntas necessaria; quia finis juris est, ut cuique suos intra limites servetur libertas, & pax mutua: atqui ad hunc finem non sufficit obligatio necessaria: ergo. Confir. Nemo censetur plus juris habere, quam liberè habere velit; beneficium enim legis non confertur invitis, vel non liberè acceptantibus: ergo non sufficit voluntas necessaria.

14. Resp. neg. mi. & dico, aliquando sufficere voluntatem etiam necessariam, quamvis sapissimè requiratur voluntas libera, saltem mediata, moraliter, & interpretativè talis, ad prob. 1. membri potest responderi, in primis, quantum attinet ad DEUM, quòd is habeat saltem aliquo modo mediatam libertatem ad obligandos homines, ne blasphemetur; si enim eos non conderet, vel negaret eis actum primum proximum ad blasphemiam, eos proprie non posset obligare ad eam omittendam; nam ad quid daret præceptum incapacibus transgressionis? supposito autem, quòd homines condiderit, & velit permittere actum primum proximum ad blasphemiam, necessariò debet istam prohibere. Quòd attinet ad infantes, etiam isti habent saltem interpretativè liberam voluntatem, ut dictum n. 11.

Sed, etsi DEUS, ac infantes, necessariò

obligarent alios, sufficeret voluntas necessaria; nam ad prob. secundi membri Resp. neg. mi. licet enim quis necessariò in aliquo casu obliget, ad servandum sibi indemnem libertatem, tamen servatur ejus libertas, & pax mutua. Ad confir. neg. ant. & ad rationem additam dico, quòd beneficium legis, etsi non omnibus invitis, aut non acceptantibus, conferatur, conferri tamen possit, & etiam in quibusdam casibus actu conferatur ijs, qui necessariò illud acceptant; quia liberè non possunt. Nisi velis dicere, omnes homines illud interpretativè liberè acceptare per voluntatem eorum, qui curam ipsorum, aut reipublice habent. Quamvis autem DEUS non ita acceptare possit jus, minimè refert; quia is jus non habet à lege tali inferiore, sed à sua essentia.

15. Ob. 4. Creatura habet jus proprietatis contra DEUM, & tamen non potest DEUM obligare (hoc enim est gravare: quòd creatura non potest facere respectu DEI) ergo jus non est potestas obligandi alterum. Confir. Datur actus justitiæ supererogatorius, e. g. potest quis ex honestate justitiæ bis solvere idem debitum, ut multis contendit Lugo de justit. disp. 1. sec. 1. a. n. 22. & Haunoldus de jure & justit. tom. 1. tract. 2. à n. 81. potest etiam aliquis solvere pretium summum, quando contentus esset mercator infimo: potest dare equum meliorem, quando sufficeret communis: atqui non datur potestas obligans ad secundam solutionem &c. ergo actus justitiæ supererogatorius non respicit semper potestatem obligandi.

Resp. om. 1. p. ant. neg. conf. Si creatura habet jus contra DEUM, tunc falsa est secunda pars antec. debet enim tunc creatura posse, DEUM aliquo modo obligare, non quidem potestate coactiva (qua sæpe nequit etiam homo alterum potentiorum obligare) sed potestate saltem aliqua determinativa, determinando scilicet DEUM, per suam actionem, quasi per positam conditionem, ut faciat, quod sub ea conditione promissit. Ad confir. om. totum, sicut enim non possum te obligare ad secundam solutionem, vel majorem solutionem, sic nec habeo jus proprietatis de presenti ad eam solutionem: actus tamen ille commensuratur juri, quòd habeo, vel certè habui, id quòd citati auctores judicant sufficere ad talem actum justitiæ: quibus tamen contradicunt Turrianus Pallavicinus, & alii. Quid sit de hoc: actus tales saltem respiciunt jus: vel præsens, vel præteritum: vel absolutè existens, vel conditionatè existens: & volunt obligationi satisfacere, si ei necdum sit satisfactum, seu si debitum necdum sit solutum. Vel actus tales respicient simul aliud objectum, propter quòd etiam spectare possunt ad aliam virtutem; quamvis simul spectent, saltem reductivè, ad justitiam: suntque saltem affectivè, si non effectivè justitiam.

16. Ob. 5. Potest Paulus obligare Petrum in commodum non suum Pauli, sed

in commodum Petri: e. g. si repetat à Petro gladium, quo aliàs ille furiosus sibi ipsi noceret: ergo jus non debet obligare in commodum obligantis. Confir. DEUS nos obligat, non in commodum suum (nam utilitatis recipiendæ est incapax) sed nostrum: & tamen habet jus proprietatis: ergo. Resp. dist. conf. jus non debet in actu secundo ita obligare. om. conf. non debet in actu primo id posse. neg. conf. Qui habet jus, potest eo uti, ad fines sibi, vel aliis utiles, prohibitu: at debet saltem posse re uti ad suam utilitatem, si velit, licet semper actu non ita utatur: sicut etiam, qui liberaliter donat ex jure suo aliquid alteri, non querit suam utilitatem, etsi istam ex ipsa hac re querere potuisset, eam vendendo. Dici fors etiam potest, hanc ipsam potestatem exercendi libertatem suam, imò ipsum exercitium, esse in commodum obligantis. Ad confir. dist. ant. DEUS non obligat nos in suum commodum intrinsecum, conc. ant. in suum commodum extrinsecum. neg. ant. & conf. obsequia enim nostra DEO utilia sunt, ad plures ejus fines extrinsecos.

17. Ob. 6. Definitio data convenit etiam juri, seu potestati jurisdictionis: ergo non convenit soli. prob. ant. sæpe superior, dum aliquid imperat, obligat ad aliquid in commodum, seu utilitatem suam: ergo. Confir. Qui impedit superiori ad jurisdictionem, facit ei injuriam: ergo jurisdictione debet esse in bonum superioris. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. ita ut commodum superioris sit ratio sufficiens obligandi. neg. ant. ita, ut concurrere debeat, & quidem tanquam motivum principale, bonum subditorum. conc. ant. & neg. conf.

Notandum tamen, aliquando principes, vel superiores, à subditis aliqua exigere, non ex potestate jurisdictionis, sed ex jure proprietatis: quæ scilicet illis debentur ex contractu, vel quasi contractu cum subditis, pro suo labore, & onere gubernandi &c. sed hæc non veniunt ad rem nostram. Ad confir. neg. conf. Ipsa potestas imperandi, seu officium superioris, est aliquid proprium superiori: & in hoc habet jus proprietatis reflexum; unde, qui hoc officium ei eripit, utique ei facit injuriam: ex quo tamen non sequitur, quòd ipse usus, seu exercitium sui officij, sive ipsa lex, aut præceptum, ab eo ponendum, intendatur per se, & principaliter in bonum superioris.

18. Urgebis. Is, qui resistit superiori imperanti, facit ei injuriam: ergo nulla solutio. Resp. dist. ant. qui resistit superiori, hoc est, ei non obedit. neg. ant. qui resistit, hoc est, eum impedit, ne possit legem ferre, vel cogit, justè latam abrogare. conc. ant. & neg. conf. Prior non facit injuriam, sed committit inobedientiam: posterior nititur, superiorem spoliare, quantum est in se, jurisdictione, & consequenter agit contra jus proprietatis, quòd superior habet in jurisdictionem, tanquam in rem suam. Alii ajunt, jurisdictionem esse jus proprietatis passivum, non verò jus pro-

prietatis activum: hoc est, esse rem, circa quam datur jus proprietatis reflexum: non verò ipsam jurisdictionem esse aliquid jus proprietatis, ejus exercitium sit intentum per se in bonum superioris.

19. Ob. 7. Qui alium per fraudem, & mendacium, impedit, ne beneficium, vel hereditatem mihi conferat, facit mihi injuriam, quamvis non habeam legitimam potestatem, obligandi collatorem ad dandum mihi beneficium: ergo potestas ista non requiritur ad jus proprietatis. prob. conf. quando datur injuria, debet dari jus proprietatis: sed datur injuria sine illa potestate: ergo etiam datur jus proprietatis sine eadem potestate. Confir. Canonicus, præ aliis dignus insula, habet potestatem legitimam obligandi alios, ad se eligendum: sed non habet proprie jus ad eam electionem: ergo potest dari ea potestas sine jure proprietatis, adeoque non sunt idem. Resp. conc. ant. neg. conf. ad prob. neg. mi. Duo hic distinguenda sunt: aliud est, me habere jus ad beneficium, vel hereditatem: aliud est, me habere jus ad hoc, ne quis me per fraudem, & calumniam, impediat à beneficio, aut à spe justè concepta decipiat; unde injuria in hoc casu non stat, in ipsa ablatione beneficii, vel hereditatis, ad quæ jus non habeo: sed in infamatione noxia, quæ spem justè conceptam frustratur, adeoque mihi damnum infert. Quare in tali casu debet fieri restitutio, non pro hereditate, vel beneficio: sed pro æstimatione spei, quam habui ad beneficium, vel hereditatem: quæ spes aliquando potest, ferme, vel omnino tantum valere, quanti valet ipsa hereditas, si scilicet spes certa omnino fuit. Ad confir. Resp. si vera est major, tunc falsa est minor, & consequentia.

Dices. Ergo talis Canonicus habet jus ad petendam restitutionem, vel compensationem, si non eligatur. Resp. si verè habuit potestatem ex jure proprietatis, obligandi alios ad se eligendum, tunc verum est illatum: si autem tantum habuit jus ex justitia legali, vel distributiva, an etiam tunc possit petere restitutionem, est alia quaestio, quæ huc non spectat: sicut & alia quaestio est, an jus, quòd respicit justitia legalis, vel distributiva, sit strictè jus, aut potestas strictè alios obligandi.

20. Ob. 8. Potest superior aliquando legitime impedire, ne utaris tua re, e. g. equo, quando ob bonum publicum eo utitur ad vecturas publicas: imò potest etiam, eum ob bellum ingruens dare militi &c. ergo jus proprietatis non est potestas obligandi alios, ad omissionem actionis circa rem tuam. Confir. Jus ad rem non est talis potestas: ergo. prob. ant. siquis equum à me emptum, sed nondum mihi traditum, iterum emat, & traditum accipiat, non possum eum obligare, ad omittendam abductionem equi: ergo. Resp. neg. conf. Aliud est jus, aliud usus juris: potest autem utique superior, ex jure alto ob bonum publicum, impedire justè usum juris privati: & tunc etiam manet apud privatum jus,

sed ligatum: sicut apud eum, cui ligantur pedes, manet potestas ambulandi, sed ligata.

Potest etiam idem superior, iustus de auctis, e. g. in poenam delicti, vel ob necessitatem communem, spoliare aliquem aliquo jure, ut sit, si equus tuus detur militi: & tunc, sicut non manet potestas obligandi alios, ita nec manet jus. Ad confirm. neg. ant. ad prob. neg. conf. Jus illud, quod ego prima emptione acquisivi, non est jus in re, seu equo, sed in persona venditoris: estque jus non perfectum, ut vi illius possim de persona venditoris liberè disponere: sed est tantum jus imperfectum, vi cuius possim venditorem obligare, ad aliquam actionem, scilicet ad traditionem equi, vel ad aliquam omissionem, scilicet secundæ venditionis, vel, si hæc facta est, ad compensationem damni, inde mihi emergentis.

21. Ob. 9. Pater sæpe, dum præcipit filio, non ordinat imperium in bonum filii, sed suum: ergo etiam alia obligatio, præter obligationem juris proprietatis, potest esse in bonum obligantis. Confr. 1. Pater in casu extremæ, vel gravissimæ necessitatis, potest filium non emancipatum vendere, ut colligitur ex *Exodi 21. v. 7. & Cod. de Patribus, qui filios suos distraxerunt*: ergo habet facultatem obligandi filium in bonum suum: atqui non habet jus proprietatis in filium: ergo. Confr. 2. Idem pater egenus potest à filio exigere alimenta, quæ non cedunt in bonum filii: & tamen non habet jus proprietatis ad alimenta: ergo datur potestas aliquem obligandi, ad aliquid dandum, seu faciendum in commodum suum sine jure proprietatis.

22. Resp. cum *Esparza l. 8. de justitia q. 7. a. 12. & seq.* jus paternum esse medium inter jus jurisdictionis, & jus proprietatis, ac esse simul in commodum patris, & filii; unde quando pater præcipit filio, debet actio ordinata esse, etiam in bonum filii, quatenus saltem hic assuecit obedientiæ filiali, & bonæ educationi; alias pater non ageret ut pater. Quod autem patres sæpe de hoc non cogitent, dum imperant, non impedit, quo minus actio, vel imperium, sit saltem materialiter conforme juri paterno. Sic etiam moderatores suis discipulis varia imperant, quin cogitent de eorum utilitate: & tamen certum est, quod iis ut moderatores imperare nil possint, nisi in bonum eorum. In forma dist. ant. pater non ordinat formaliter imperium in bonum filii, conc. ant. non ordinat saltem materialiter. neg. ant. & dist. conf. ergo etiam alia obligatio præter jus proprietatis potest esse præcisè in bonum obligantis. neg. conf. potest esse in bonum hujus, simul & obligati. conc. conf.

23. Ad 1. confit. fors potest dici patrem in casu extremæ necessitatis habere jus proprietatis in filium: sicut in eodem casu pauper potest sibi accipere bona divitis sine hujus injuria. Si hoc non placet; quia habet difficultatem hæc responsio: Resp. aliter

In casu tantæ necessitatis pater habet, non quidem jus proprietatis, in filium: sed habet tamen jus reflexum in potestatem eum vendendi, sicut superior habet jus reflexum in potestatem jurisdictionis: quod jus in eo casu patri conceditur, saltem implicitè, à jure Divino, & civili *locis cit. n. 21.* dum talem venditionem ista jura non reprobant, sed ratam esse permittunt.

Accedit, quod pater in tali casu, possit ex filio, tanquam fructu suo, percipere omnem utilitatem, quam potest percipere ex se ipso: atqui potest se ipsum vendere; (modò ad sit justa causa, ne scilicet sit profusio, vel perditio libertatis, quæ bonis fortunæ, & famæ præstantior est) nam est dominus suæ libertatis: ergo potest etiam vendere filium. videatur *Lessius de justitia l. 2. c. 5. n. 17.* in forma, dist. mi. subsumptam. pater non habet in hoc casu speciali saltem jus aliquod reflexum in potestatem vendendi filium. neg. mi. non habet in aliis casibus. conc. mi. & neg. conf. vi autem hujus juris obligatur filius, in tali casu non impedire potestatem patris, ad se vendendum: consequenter debet permittere suam venditionem. Idem dicendum de paupere in casu extremæ necessitatis, in qua, si pauper non habet jus directum in bona divitis, habet saltem jus reflexum ad potestatem utendi illis bonis.

24. Ad 2. confr. Vel obligatio illa non est voluntaria, sed filius jam independenter à voluntate patris est obligatus: vel, ut vult *Gormaz de justitia n. 52. & n. 188.* petitio patris egeni non obligat filium, sed tantum ponit conditionem, qua posita pietas, se tenens ex parte filii, hunc obligat ad succurrendum. Sic etiam, si Petrus faceret votum DEO, se velle confessarij consilia sequi: hic autem suaderet, ut daret decem florenorum elemosynam, in tali casu deberet Petrus, eam elemosynam dare: quamvis confessarius non posset strictè loquendo Petrum obligare, ad eam elemosynam dandam; cum non haberet ullum jus, nec proprietatis, nec jurisdictionis; alias enim confessarij dictum non esset tantum consilium, quale tamen duntaxat esse supponitur in casu. Hinc in hoc casu confessarius tantum posset ponere conditionem, qua posita obligaretur Petrus, ad dandam elemosynam, titulo voti, non se tenente ex parte confessarij, sed ex parte ipsius Petri: & si Petrus elemosynam non daret, non peccaret contra justitiam, sed tantum contra religionem.

Ubi nota, jus proprietatis esse titulum, qui se teneat ex parte obligantis (est enim legitima potestas, seu à lege, ut dicemus, collata illi, qui habet jus, ut vi hujus possit alios obligare) non autem esse tantum titulum, qui se teneat ex parte obligati; si enim titulus se tantum teneat ex parte obligati, hic non obligatur ab alio, sed à se: & tunc nemo habet contra eum jus. In forma. conc. ant. neg. conf. quia vel pater habet aliquod jus proprietatis: vel non habet ullam potestatem filium obligandi, præsertim voluntari-

am;

am: sed tantum habet potestatem ponendi conditionem, ut dictum.

25. Ob. 10. Si tantum esset unicus homo in mundo, is haberet plenum jus in omnia, & tamen neminem posset obligare: ergo hæc potestas obligandi alios non requiritur ad jus. Confr. juxta S. Thomam, & communem aliorum, de ratione justitiæ est, servare æqualitatem, inter jus activum, & passivum: ergo etiam hoc debet poni in definitione. Resp. dist. 2. p. ant. talis neminem posset obligare in actu secundo. conc. ant. in actu primo. neg. ant. & conf. sufficit enim ad jus, potestas obligandi alios in actu primo, quamvis per accidens impediatur exercitium, seu usus, ut jam diximus *n. 20.* Ad confr. neg. conf. quia definitio juris tantum debet explicare unam partem æqualitatis: alteram autem debet addere justitiæ, quæ virtus non est jus proprietatis, sed istud habet pro objecto: in definitione autem justitiæ, implicitè, & sufficienter ponitur illa æqualitas, dum dicitur justitiæ tribuere cuique suum; hoc enim est, jus adæquare.

ARTICULUS III.

Unde proveniat Jus Proprietatis Creatum.

26. Quæstio hæc agit de jure proprietatis creato: non de jure proprietatis Divino; hoc enim, cum sit DEO essentialia, provenit ex ipsa essentia Divina, vel potius in ista consistit; nam jus, seu dominium DEI, in omnes creaturas, earumque actiones, est perfectio simpliciter simplex, necessariò DEO conveniens, inadhibibilis, & inseparabilis, adeoque identificata cum ipsa Divina essentia. Verum de hoc jure hic non agimus, acturi paulò pluribus in *tract. de incarnat. a. n. 366. & 381.* ubi ex occasione quæstionis, an satisfactio Christi fuerit ex rigorosa justitia, agemus de eo, an homo obligetur DEO ex justitia, seu vi juris proprietatis Divini: & an vicissim DEUS homini possit ex eadem justitia obligari.

Hic, & nunc autem, agimus de jure proprietatis creaturarum, quod est separabile à creaturis; potest enim Petrus, qui habet jus in domum, servum &c. eo spoliari. Imò etiam jus paternum, vel jus jurisdictionis, est separabile à creatura; nam, qui nunc est superior, vel pater, potuisset esse subditus, servus, aut filius: quin etiam jus ipsum (quod aliquibus dicitur naturale, quamvis revera non sit, ut infra patebit) ad usum membrorum &c. in homine, licet in creatura indicet aliquam naturalem inclinationem, ad objecta illius juris, & sic sit aliquo modo jus quasi naturale, tamen non est inseparabile ab homine; potuisset enim DEUS illud homini non dare: imò posset adhuc, tollere jus ad membrorum usum. De jure igitur proprietatis creato quaeritur, à qua

forma proveniat, vel quamnam res, aut forma denominet hominem habentem jus.

27. Dico cum *Gormaz disp. 4. de justitia n. 209.* & pluribus recentioribus. Jus proprietatis creatum provenit à lege, conferente uni potestatem legitimam alios obligandi. Per legem autem intelligo legem, tam Divinam, quam humanam: nec tantum legem strictè dictam, quæ debet semper ferri pro tota communitate: sed etiam quasi legem, seu præceptum, vel alium actum legi quoad hoc æquivalentem. Prob. Jus creatum est separabile à creatura, eique accidentale: ergo debet provenire ab aliqua forma creaturæ extrinseca: atqui nulla alia est assignabilis, quam lex: ergo. ant. patet ex dictis, & conf. est clara. mi. autem subsumpta probatur solutione objectionum.

Confr. 1. Eo ipso, quod lex alicui det potestatem ad aliquid, censetur is habere jus, & si lex ipsi auferat eam potestatem, censetur non amplius jus habere: ergo origo juris est lex. Confr. 2. DEUS per legem, seu voluntatem suam, quæ fuit instar legis, vel eminenter lex, jus, quod habuere Ægyptii in sua bona, vala aurea &c. transtulit in Israëlitas, ita, ut hi dein fuerint domini illorum vasorum, quæ prius commodatò acceperant, vel se commodatò accipere sangebant. Idem contingit etiam in legibus humanis, quæ dum approbant contractus, transferunt jus in alios: si reprobant, id est, invalidant contractum, jus non transfertur: ergo.

28. Ob. 1. Potest dici, jus stare in aliqua prælatione, quam fingat intellectus in uno præ alio, præferendo eum alteri in ordine ad certas actiones circa aliquam rem, quæ prælatio sit aliquid ens rationis fictum: sed sic ius non provenit à lege: ergo. ma. probus est aliquid physicè permanens in creatura, e. g. in homine: sed nihil aliud est physicè permanens, quam ens rationis: ergo. Confr. Posset dici, eam prælationem esse, nec ens rationis, nec reale, sed ens intermedium, seu esse ens, ut vocant, morale: ergo. Resp. neg. ma. nam, etsi nullus intellectus cogitet, de prælatione Petri in ordine ad suam domum, tamen is habet jus in sua domo antecedenter ad omnem actum intellectus; unde illa prælatio non constituit, sed supponit ius.

Ad prob. neg. mi. nam nec fictio physicè permanet, sed tantum moraliter, vel habitualiter, qualiter etiam entia realia permanent, quin & ipsa lex. Ad confr. Entitativa illa intermedia, à scholis nostris iam in Logica excludi solent: & longè melius denominationes morales explicantur per aliquid physicum, moraliter perseverans. Sic ob hesternum peccatum, iam transactum, adhuc hodie Petrus, si non egerit penitentiam, dicitur peccator absque ulla entitativa media: cur non etiam dicitur dominus ob hesternum favorem legis, ei ius conferentis?

29. Ob. 2. ex *Esparza.* Jus completur essentialiter per actum voluntatis, quo homo

acce-

acceptat beneficium legis: vel per actum intellectus, quo cognoscit, se habere potestatem utendi re tali. &c. ergo ius stat saltem partialiter in his actibus. prob. ant. per eos actus homo constituitur proximè liber circa rem suam, eiusque usum: ergo. Confir. Posset dici, ius oriri ex actibus ius dantibus, e. g. ex actibus contrahentium, moraliter perseverantibus: quæ moralis perseverantia stet in duabus carentiis, seu negationibus, scilicet in carentia existentia actuum de presenti (aliàs enim adhuc physice, & non moraliter existerent) & in carentia retractationis (aliàs neque moraliter amplius existerent) ergo.

30. Resp. dist. ant. Jus completur per actus voluntatis &c. etiam tunc, quando lex non exigit eos actus, tanquam titulos, ut e. g. in infante, in quo lex nullum exigit actum. neg. ant. quando eos lex exigit. subdist. completur, ita, ut illi actus sint aliqua pars totius iuris concretivè sumpti. om. ant. denominativè sumpti. neg. ant. & conf. Ordinariè potius per eos actus completur proxima libertas utendi iure, non autem ius; aliàs enim infantes, qui eos actus intellectus, & voluntatis, habere non possunt, non habent ius, quod est falsum. Aliquando tamen possunt requiri illi actus, ut lex, quæ eos respicit tanquam condiciones, cenieri possit absoluta, & absolute conferre jus; nam præcisè ad ius non requiritur, ut actu detur libertas in homine; aliàs nec infantes, nec amentes habent ius. ad prob. neg. conf.

Ad confir. dist. ant. posset dici, ius oriri ex illis actibus solis. neg. ant. etiam ex iis, tanquam constitutivis totius concreti. om. ant. & neg. conf. omnes enim illi actus sine lege invalidi essent, ut patet e. g. in pupillo, vel alio, cuius acta per leges, vel voluntatem superioris, invalida reddita sunt. Sed nec moralis perseverantia rectè explicatur per eas carentias, non tantum ideo, quòd illi auctores velint, istas carentias non esse puras negationes, contra longè communiorè modò sententiam: sed quia istæ carentiæ, nec semper requiruntur, nec etiam sufficiunt ad moralem perseverantiam; nam contractus matrimonii durat etiam sine carentia retractationis; quantumvis enim detur retractatio, matrimonium non solvitur: dein ante omnem contractum potest dari carentia actuum, & simul carentia retractationis, quin tamen detur ullum jus, ut patet.

31. Ob. 3. Posset dici, ius consistere formaliter in recto rationis dictamine, ad iudicantem alicui certos usus rerum, pro divinitate diversorum titulorum: ergo. Confir. Jus etiam iuxta nos provenit sæpe ex lege naturali: sed lex naturalis est dictamen rationis: ergo. Resp. neg. ant. Dictamen illud habet jus pro objecto, & supponit id iam constitutum; nam e. g. dictamen illud ad iudicantem Petro usus illos licitos; quia ipse præ aliis habet jus, e. g. ex contractu post emptionem equi, vel ex quocunque alio titulo: hoc autem est supponere jus: ergo. Ad confir. Resp. 1. Gornaz. de iustitia n.

120. & 232. neg. ma. nullum enim jus proprietatis, absolute, & simpliciter dictum, habet ulla creatura per legem naturalem, quæ simpliciter etiam à DEO immutabilis sit; nam usum membrorum quoque, ad quem creatura, e. g. homo, maximè videtur habere jus naturale, tantum habet ex libera voluntate DEI, potentis jus illud tollere.

Resp. 2. om. ma. neg. mi. ut enim rectè Suarez l. 2. de legibus. c. 6. lex naturalis non est dictamen rationis; sed revera est lex DEI; dictamen enim rationis non obligat hominem, sed tantum proponit voluntatem DEI obligantis, præcipientis, vel prohibentis. Cum autem DEUS, ex suppositione creaturæ condita, non possit eam quoad multa non obligare, maximè quoad aliqua intrinsecè honesta, vel inhonesta, ista, ad quæ ita necessariò obligat, vel præcipiendo, vel prohibendo, dicuntur naturali lege prohibita, vel præcepta; unde etiam, si jus naturale daret creaturis quibusdam aliquid jus proprietatis, hoc daret voluntas, seu lex DEI, & non dictamen rationis.

32. Dices. Etiam lex habet jus pro objecto: ergo etiam ipsa non constituit jus. Resp. Inprimis, etsi lex faceret Petrum habere jus, non deberet pro objecto habere jus; nam actus intentionales multa possunt facere, quæ non habent pro objectis. Sic luxuriosa delectatio facit reum gehennæ, & contritio perfecta capacem gloriæ: quin illa gehennam, vel ista cælum, habeat pro objecto. At, quia ex alio capite concedendum est, quòd lex habeat pro objecto jus, Resp. 2. dist. ant. lex habet pro objecto jus, iam antecedenter constitutum. neg. ant. à se constitutum. conc. ant. & neg. conf. Lex etiam prohibens, e. g. comestione carnis die Veneris, habet hanc pro objecto: non tamen iam supponit eam prohibitam, sed per seipsam reddit talem.

Dices. Hac ratione lex conferens jus haberet etiam pro objecto seipsam; nam vult, per seipsam jus conferre: hoc videtur impossibile: ergo. Resp. dist. ma. lex habet seipsam pro objecto adequato. neg. ma. pro objecto inadequato. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Omnis lex prohibens, vel præcipiens, debet hoc facere, imò omne votum; nam, nisi superior alios, vel vovens seipsam, velit iam hic & nunc, per hanc ipsam legem, vel hoc ipsum votum, obligare, nondum ille condit de presenti legem, nec iste facit votum: sed tantum proponit pro sequenti tempore id facere. Quòd autem actus possit, habere seipsam pro objecto inadequato, est evidens; nam hic actus: *Omnis cognitio est vitalis*: manifestè etiam verificatur de seipso.

Petes, quodnam aliud obiectum adhuc habeat lex conferens jus, e. g. Petro. Resp. potest habere, & actu habet varia alia obiecta. 1. habet ipsum Petrum, cui vult conferre, & actu confert ius. 2. habet usus licitos, vel validos, quos Petro vi juris collati assignat. 3. habet ipsam etiam rem, quam

quam Petro attribuit &c. verbo: discurrendum est de hac lege, ut de quavis alia, habente pro objecto, tum seipsam, tum rem præceptam, vel prohibitam, tum obligatos, subditos, & alia &c.

33. Ob. 4. Lex conferens jus est sepe lex æterna DEI: sed jus non est æternum: ergo lex æterna istud non constituit. Resp. neg. conf. nam adfunt quatuor termini in hoc syllogismo. vel dist. ma. lex est æterna, & pro æterno vult Petrum habere jus. neg. ma. vult tantum pro tempore eum habere jus: conc. ma. & om. mi. de qua mox iterum. neg. conf. Obiecto hæc volenda est adversariis in omni voluntate Divina, respiciente aliquod tempus. Sic peccatorem, pro tempore status peccati, DEUS odit: peccatà penitentia non amplius odit, sed amat amore amicitia; unde, sicut hæc voluntas, seu amor, aut odium DEI, pro termino respicit tempus, ita & voluntas, seu lex conferens jus, respicit tanquam terminum tempus, vel alios etiam titulos, contractuum, hereditatum &c. quæ si deficiant, lex non confert amplius jus, nec amplius afficit, aut denominat aliquem jus habentem.

34. Dices. 1. Lex DEI est jus Petri: ergo, cum ipsa sit æterna, etiam jus est æternum. Resp. dist. ant. Lex DEI sola est jus, actu efficiens Petrum, seu denominans Petrum. neg. ant. non actu efficiens se solà Petrum. om. ant. & dist. conf. jus illud realiter sumptum, & ut nondum efficiens Petrum est æternum. om. conf. jus ut efficiens Petrum. neg. conf. nam ad denominandum Petrum lex illa respicit etiam tempus, imò sæpe varios titulos, e. g. contractus, donationis &c. & hoc tempus, ac etiam illi certi tituli, sunt partes totius juris Petri quidditative sumpti; unde non datur denominatio Petri habentis jus, nisi detur etiam tempus, quod exigit lex DEI: tempus autem ab æterno dari non potest. Retorquio iterum datur in amore, & odio DEI, respectu ejusdem hominis, modò iusti, modò peccatoris. Ubi etiam obiter nota, quòd, licet omittatur, legem, seu voluntatem DEI, aut prædicatum Divinum, esse jus proprietatis, non ideo iustitia, respiciens istud jus, sit virtus Theologica; quia hoc jus tantum esset obiectum formale quo. vide dicta tract. de virtutibus Theologicis. n. 4.

35. Dixi. om. ant. quia lex DEI saltem sola non est jus Petri: sed potius jus Petri est potestas legitima collata à lege. Verum de hoc ipso redit difficultas, quid sit illa potestas; nam non est potestas physica tantum; hanc enim habet etiam injustè agens, e. g. fur. dein parvuli, & amentes, qui habent jus, sæpe non habent potestatem physicam ad aliquas actiones: si autem dicatur, esse potestas moralis, redit questio, quid sit potestas moralis præter physicam; imò ipsa potestas moralis videtur debere esse aliquid physicum; omnis enim denominatio moralis, fundatur in aliquo physico, moraliter, vel habitualiter perseverante: at nisi

hil in nostro casu ostendi potest præter legem: ergo.

Resp. hoc debere explicari ab ipsiis adversariis, in infinitis aliis casibus; quid enim est e. g. præfectura, quæ alicui confertur? Potest igitur dici, quòd potestas illa moralis præter legem dicat etiam potestatem physicam ad aliquas actiones, quæ potestas physica sit, vel physice sua, ut est in iis, qui per se possunt, suo iure uti: vel certe sit sua moraliter, seu in æstimatione hominum per ordinationem reipublicæ, qua ratione potestas physica, quæ est physice sua tutorum, est moraliter sua pupillorum: vel certe si quis sit desertus ab omnibus, nec ipse habeat potestatem physicam, e. g. infans ab omnibus desertus, tunc ea potestas est in iis, qui deberent esse tutores, vel curatores. Hanc autem potestatem physicam lex per seipsam afficiendo, vel denominando, reddit expeditam ad actiones, non tantum in genere physico producendas, sed etiam in genere morali, valide, aut licite elicendas.

36. Unde tandem concretum hoc potestas legitima dicit potestatem physicam, & simul ejus legitimationem: potestas physica est subiectum, vel rebus concretæ, legitimationis, seu lex est obliquus. Cum autem rebus huius concreti non sit ab æterno, rectè dicitur, jus non esse ab æterno; quia non dicitur dari totum simultaneum, quale est jus, nisi dentur omnes ejus partes: hæc autem non sunt data ab æterno. Rursus, quanquam aliqua concreta predicari possint ab æterno, licet rebus eorum non existat ab æterno; e. g. Antichristus dicitur ab æterno prævisus, Petrus ab æterno prædestinatus &c. non tamen possunt ita predicari eæ denominationes, quæ exigunt partes, non tantum per ampliationem, sed per statum, actu, & reipsa existentes, qualis etiam est denominatio habentis jus, ut omnes concedunt; & si hoc negetur, eo ipso argumentum non habet vim; cum posset concedi, Petrum ab æterno habere jus. Quænam autem denominationes hoc, vel illud exigant, potissimum desumendum est ex auctoritate, & communi terminorum usu.

37. Dices. 2. Obiectum iustitiæ est tantum jus denominativè sumptum: ergo juxta dicta esset sola potestas physica. Resp. neg. ant. si sermo sit de obiecto formali quo (de obiecto formali quod hic non requiritur; quia jus, ut dictum in tract. de virt. theol. n. 4. non est obiectum formale quod iustitiæ) non enim tantum potestas physica, sed legitima, est obiectum formale quo iustitiæ: sic etiam, licet iustitiæ vindicativæ obiectum formale quod, sit tantum poena, vel honestas poenæ conformis delicto, non autem delictum, hoc tamen est obiectum formale quo.

Dices. 3. Potestas physica non est separabilis ab homine: ergo non est ius ex dictis n. 27. Resp. om. ant. dist. conf. non est ius totaliter acceptum. om. conf. non est ius partialiter acceptum. neg. conf. illud enim, quod adhuc præter potestatem physicam requiritur, nempe legitimationis, est separabile ab homine:

& separata parte separatur etiam denominatio. Sic homo sapiens præter sapientiam involvit etiam hominem, qui non est separabilis ab homine; quia tamen altera pars, scilicet sapientia, est separabilis, etiam denominatio sapientis est separabilis.

38. Ob. 5. Jus transfertur in alium: lex non transfertur in alium: ergo ius non est lex. Confir. Qui transfert suum ius in alium, non cogitat de lege: cogitat autem de iure: ergo non sunt idem. Resp. 1. retorq. arg. quomodo transferuntur carentia, dictamina rationis, entitulae mediae. &c. Resp. 2. conc. totum. Jam dixi: ius non est lex, saltem non est sola lex. Resp. 3. dist. ma. ius transfertur physice, neg. ma. moraliter, conc. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Jus transfertur, non physice, ut vestis, sed moraliter, seu æquivalenter, ut officium, vel dignitas, quatenus ponendo certos titulos fit, ut lex; quæ prius afficiebat Petrum, eique favebat, modo afficiat Paulum, eique faveat: & in tali sensu morali potest etiam dici, transferri lex, vel favor legis.

Nec tamen propterea lex mutatur; lex enim dicit, e. g. qui habet hunc, vel illum titulum emptionis, aut donationis, moraliter perseverantem, sit dominus equi: si iam prior emptio, vel donatio, moraliter cesset, quatenus alius sit emptor, vel donatarius, & nova donatio, vel emptio contingit, tunc lex afficit alium, eique faveat: alios verò obligando gravat. Ad confir. dist. ant. qui transfert ius in alium, non cogitat de lege sub omni prædicato, vel conceptu. conc. ant. non cogitat de ea sub prædicato, vel conceptu collativi juris, neg. ant. & conf. Et hoc frequentissimum est, præsertim apud rusticos, qui eodem modo sæpe cogitant de lege, vel significatione vocum, quin cogitent de voluntate principis, vel institutorum lingua.

39. Ob. 6. Sæpe quis habet jus reflexum, hoc est, jus alienandi suum jus directum: ergo deberet habere jus in legem DEI; hæc enim sæpe, ut dictum est, constituit jus directum, e. g. jus libertatis humanæ, vel usus membrorum: atqui non potest quis habere jus in legem DEI: ergo. Confir. Leges aliquæ sunt pure permissivæ: ergo non conferunt jus, adeoque illud aliunde debet haberi. Resp. neg. conf. Eo in casu non habet quis jus in legem DEI, sed tantum in potestatem legitimam denominativè sumptam: vel habet jus, ad ponendos certos titulos, e. g. venditionis, donationis, quibus positus lex DEI, quæ prius ipsi favebat, non amplius ei faveat: in quo moraliter stat jus transferendi suum jus, ex dictis n. 38. Potest etiam dist. ant. sæpe quis habet jus reflexum alienandi physice jus, & quidem quidditative sumptum, neg. ant. habet jus reflexum alienandi suum jus moraliter, vel æquivalenter, conc. ant. & neg. conf. Hoc autem nihil est aliud, quam habere jus ponendi certos titulos &c. ut modò dictum.

40. Ad confir. conc. totum. In talibus casibus habetur jus ab aliis legibus, e. g. quan-

do lex civilis tantum permittit aliquid contractum, tunc, licet ipsa non tribuat eoposito jus, tribuit tamen lex Divina, lex gentium, vel alia etiam naturalis, vel quasi naturalis, e. g. quæ dicitur, venditorem debere pro pretio dare mercem. Dixi quasi naturalis, vel ut alii cum Gornaz de justit. n. 120. dicunt, secundum quid naturalis; quia lex strictè naturalis immutabilis est: non autem juxta hos auctores immutabile est, ut quis promissione, vel donatione, vel emptione, vel venditione, etiam obligetur. Sed nolim hic plures tricas movere, an scilicet in tali casu, quo DEUS nolle, emptorem e. g. pretium dare, vel venditorem pro eo mercem, maneret immutata juris naturalis materia: vel an promissio tantum jure gentium obliget: vel ad quid obligarent contractus, ante factam rerum divisionem.

QUESTIO II.

De Justitia.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Justitia.

41. **P**remitto, nos hic non agere de justitia latè sumpta, prout sumitur pro cumulo omnium virtutum, seu observatione perfecta legis: vel pro charitate, quæ est vinculum perfectionis: aut pro gratia sanctificante, quæ reddit homines justos: vel denique pro quavis virtute morali ad alterum: sed agimus de illa virtute, quæ juxta communem hujus vocis justitia acceptionem strictè justitia dicitur: hoc posito.

42. Dico cum omnibus Theologis post D. Thomam 2. 2. q. 58. a. 1. in corp. & Jurisconsultis post Ulpianum L. Justitia. ff. de justitia, & iure. Justitia actualis, seu actus justitiae est constans, & perpetua voluntas, jus suum cuique tribuendi. Dicitur 1. constans, & perpetua; quia debet esse animus firmus, non tantum pro uno, & altero die, aut tempore, jus tribuendi, sed pro semper: scilicet ut contritio debet esse voluntas, non peccandi de cætero. Licet autem voluntas mutabilis sit, & sæpe etiam mutetur, non impedit, quò minus prior actus fuerit affectivè constans, & perpetuus. Dicitur 2. voluntas, hoc est volitio, seu actus voluntatis: per quod indicatur, quòd actus justitiae debeat esse voluntarius.

Tandem dicitur 3. jus suum cuique tribuendi, intellige cuique alteri; nam justitia est ad alterum, ut omnes docent, & probat S. Thomas 2. 2. q. 57. a. 1. in corp. & q. 58. a. 2. in corp. Per ius tribuere autem, differt justitia ab aliis virtutibus, quæ quidem etiam ad alterum multæ sunt, non tamen ius respiciunt, aut tribuunt, ut pietas erga parentes, misericordia erga pauperes, obedientia erga superiores. Tribuitur autem ius, vel positivè, vel negativè: hoc est

Quid, & quotuplex sit Justitia.

est, vel faciendo, quod oportet facere, vel omitendo, quod oportet omittere, ad servandum illatum ius alterius.

Ex hac autem definitione justitiæ actualis, sive actus justitiæ, faciliè inferitur definitio justitiæ habitualis, quam etiam tradit S. Thomas 2. 2. q. 58. a. 1. in corp. scilicet, justitia habitualis est habitus, secundum quem aliquis constanti, & perpetua voluntate, jus suum unicuique tribuit: vel brevius: virtus moralis jus suum unicuique tribuens. Ubi nota, justitiam dici virtutem moralem; tum quia non est virtus Theologica; tum quia est virtus voluntatis, non intellectus; non enim tantum cognoscit ius, sed vult illud adæquare.

43. Jam justitia habitualis dividitur in legalem, distributivam, & commutativam. ita rursus plerique, si non omnes; nam, prout dividuntur iura, ita etiam dividuntur species justitiæ: atqui iura rite dividuntur in tria: ergo, prob. mi. Aliud est ius, quod habet communitas ad bona, vel actiones membrorum illius communitatis, vi cuius obligantur membra, ut ordinent suas actiones, vel aliquando etiam bona, in commodum commune, vel communitatis, per observationem legum, & præstationem certarum rerum, e. g. tributorum, vel obsequiorum, in bonum communitatis; nam, ut Gornaz de just. n. 9. ex Suarez ait, vi huius iuris etiam debentur tributa communitati, quantum possunt deberi etiam ex alio iure. Aliud econtra est ius, quod habent membra ad bona communitatis, ut debita proportione, & absque personarum acceptione, distribuantur, qua distributione facta, dein membra possident ea bona iure proprietatis. Aliud, seu tertium jus est, quod habet unum membrum contra alterum, vel una pars contra alteram.

Primum ius fundat iustitiam legalem, quæ legalis dicitur, quatenus ordinat bonum commune, quod respiciunt leges. Secundum ius fundat iustitiam distributivam, cuius est distribuere bona communia proportione iusta. Tertium ius fundat iustitiam commutativam, quæ nomen traxit à commutationibus, per quas solet ius particularium acquiri, transferri, lædi &c. Unde legalis justitia est iustitia partis ad totum, sive obligans partem toti, seu in bonum totius: distributiva est iustitia totius ad partem, sive obligans totum parti: commutativa est iustitia partis ad partem, seu obligans unam partem alteri: ubi tamen nota, etiam aliquando partem posse habere ius proprietatis contra communitatem, adeoque hanc etiam ex iustitia commutativa obligare, e. g. si quis particularis mutuo det pecunias toti suæ communitati, vel urbi: tunc autem communitas non consideratur ut talis, sed ut pars: nec mutuo dans, consideratur ut membrum, sed ut aliquid distinctum sub hac ratione à communitate reliqua: certè præcinditur à ratione membri: cum econtra iustitia legalis, atque etiam distributiva, respiciant semper membra quæ

est, nec sint ad alterum adæquatè distinctum.

44. Differt ulterius etiam iustitia commutativa, à distributiva, & legali; quòd illa intendat æqualitatem arithmeticam: iste duæ verò geometricam. Æqualitas arithmetica stat in proportione duorum tantum terminorum, e. g. in debito decem florenorum, & in solutione decem florenorum: æqualitas geometrica verò stat in proportione quatuor terminorum, e. g. respectu iustitiæ distributivæ, habens meritum ut quatuor accipit præmium ut duo: ergo habens meritum ut sex, accipere debet præmium ut tria: ubi vides quatuor terminos, scilicet quaternarium, & binarium, senarium, & ternarium. Et idem est de iustitia legali; si enim potentior debet plus facere, minus potens debet minus facere.

Addenda hæc etiam justitia vindicativa, quæ ponit poenam aequalem delicto, seu ejus malitiæ civili, sive damno redundanti in rempublicam, non verò malitiæ, seu offensæ Divinæ. Hæc justitia potest reduci, vel ad legalem, vel ad commutativam; nam, prout respicit reum, non respicit jus activum; nec enim reus habet jus exigendi poenas, sed tantum obligationem eas sustinendi, si inhiangatur; unde, licet fors sit specialis virtus, non tamen est peculiaris species justitiæ; sed respectu rei reduci potest, vel ad legalem, quatenus hic communitati debet prestare aliquid, ita ut minus reus minus, magis reus plus præster: vel ad commutativam, si reus intulit delicto suo damnum. Respectu iudicis autem potest justitia vindicativa reduci ad commutativam; eoquòd iudex ex contractu obligetur communitati, ad ponendam poenam proportionatam delicto.

45. Questio hæc etiam agitari solet, an sola justitia commutativa sit strictè loquendo justitia: legalis verò, & distributiva, tantum sint analogicè justitia: an verò etiam istæ sint univoce justitia. Valentia, & Lugo volunt, solam justitiam commutativam esse strictè justitiam: econtra S. Thomas 2. 2. q. 61. a. 1. defendit, etiam justitiam distributivam esse univoce justitiam: & hinc ob paritatem rationis alii communiter asserunt, omnes tres esse univoce justitiam. Res non est adeò magni momenti: in qua tamen iudicio, standum esse assertione D. Thomæ; nam illa dicuntur convenire univoce, quæ conveniunt in eadem ratione significata per nomen, & in nostro casu in ratione justitiæ: atqui ita conveniunt tres dictæ justitiæ; nam quilibet tribuit cuique jus suum: per suum autem intelligitur suum, non tantum alienarivoce sumptum, in quo sensu servus dicit, dominum esse suum: sed strictè proprie, ut scilicet res sua ordinetur ad eum, respectu cuius sua dicitur: non verò ipse ad illam.

46. Tantum difficultas adhuc esse potest, an jus univoce conveniat omnibus tribus iuribus: & quid tandem sit jus genericè sumptum. Sed respondetur: jus genericè sumptum est id, quod facit aliquid suum